

Financiering van integratie

Opdrachtformulering financieringsinstrumenten voor integrale interventies in de openbare ruimte

Ontwikkelteam 4 'Stedelijke investeren en businesscases' van de City Deal Openbare Ruimte

19 oktober 2021

Aanleiding

Integratie definiëren wij hier als het gelijktijdig realiseren van meerdere doelen met één interventie, of middel. Dit speelt een belangrijke rol in de City Deal Openbare Ruimte. Een integrale aanpak is cruciaal vanwege schaarse ruimte en middelen in een steeds vollere stad, waar klimaatadaptatie een bijkomende doelstelling is. De financiering van interventies waarbij integratie een kerndoelstelling is, is in deze City Deal een belangrijk punt van aandacht, en specifiek voor ontwikkelteam 4.

Er is momenteel nog geen 'standaard' aanpak voor integrale financiering van de openbare ruimte. Partijen, zowel publiek als privaat, profiteren geregeld mee van integrale investeringen zonder dat ze zelf een bijdrage leveren (denk aan vastgoedeigenaren, verzekeraars, maar ook verschillende afdelingen binnen de gemeente waarvan de kosten naar beneden gaan).

Een integrale aanpak, en dus samenwerking tussen partijen met verschillende doelstellingen in dezelfde ruimte, zorgt er in theorie voor dat kosten gedeeld worden voor het tegelijkertijd behalen van meerdere resultaten. Toch worstelen partijen ermee om dit daadwerkelijk in praktijk te brengen. Samenwerken wordt gezien als risicovol, en naast synergie kunnen er conflicten ontstaan over de exacte invulling van de interventie (hoeveel biodiversiteit, recreatie, wateropvang wordt er gerealiseerd?). Het maken van afspraken, het delen van de kosten, het bepalen van de looptijd en schaal van een interventie zijn dan ook belangrijke knelpunten. Wanneer risico's hoger lijken dan de opbrengsten van integratie, ook financieel, haken financiers af. Ontwikkelteam 4 is dan ook op zoek naar instrumenten / oplossingen die rekening houden met deze specifieke karakteristieken van de financiering van een integrale aanpak.

Een integrale aanpak is niet alleen relevant voor de openbare ruimte in de stad. Hoewel dat wel het uiteindelijke doel is van dit ontwikkelteam, hebben we in deze uitvraag ook interesse in instrumenten die een integrale aanpak weten te financieren in andere contexten, zoals in het buitengebied of in het water. Bijlage 1 bij de uitvraag is een essay van leden van Ontwikkelteam 4 waarin zij de aan hun bekende kennis uitzetten over de integrale aanpak, en in het bijzonder de financiering daarvan.

Om in kaart te brengen welke mogelijkheden er zijn om een integrale aanpak van de openbare ruimte te financieren, stelt Ontwikkelteam 4 een opdracht op. Met het oog daarop volgt hieronder de tekst van een uitvraag om offertes voor onderzoek naar de financiering van integratie. Dit concept dient voor het krijgen van een mening daarover van het Ontwikkelteam 4.

Verzoek om offertes

Verzoek om aanbod tot het in kaart brengen van geschikte instrumenten en/of processen voor de financiering van geïntegreerde projecten/interventies in de openbare ruimte.

Inleiding

In januari 2021 is de City Deal Openbare Ruimte van start gegaan (<https://www.citydealopenbareruimte.nl>) De komende drie jaar bundelen diverse ministeries, gemeenten, kennisinstellingen en nutsbedrijven de krachten om te werken aan een integrale aanpak voor stedelijke transitieopgaven. Door in kaart te brengen welke opgaven er liggen, welke plannings de verschillende projecten hebben en welke investeringen nodig zijn, kunnen de partners binnen de

City Deal een nieuw instrumentarium voor de integrale verduurzaming van de openbare ruimte ontwikkelen.

De City Deal werkt met zes Ontwikkelteams en team 4 richt zich op *'Stedelijk investeren en businesscases'*. Dit team constateert dat een integrale benadering van investeringen in de openbare ruimte specifieke financiële vragen oproept, die te maken hebben met het bij elkaar brengen van verschillende doelen, budgetten / investeringen en verwachte uitkomsten. Om deze reden zoekt het team naar aanbieders van kennis die geschikte instrumenten en processen in kaart kunnen brengen voor de financiering van geïntegreerde projecten. Daarvoor heeft Ontwikkelteam 4 de volgende opdracht geformuleerd:

Taak 1

Breng geschikte instrumenten en mechanismen in kaart waarmee uiteenlopende financiers bijdragen aan financiering van een enkel middel (interventie) dat dient tot twee of meer doelen, en waarmee zij verantwoording kunnen afleggen voor een goede besteding van het aan hun toevertrouwde geld.

Taak 2

Bepaal welke variabelen relevant zijn om de verschillende instrumenten te onderzoeken / analyseren. Gebruik (tenminste) de volgende aspecten:

1. het bijeenbrengen van relevante publieke en private partijen die belang (baat) hebben bij integrale investeringen in de publieke ruimte;
  2. looptijd / terugverdientijd van verschillende actoren;
  3. de 'taal' (indicatoren, performance) waarin verschillende actoren verantwoording (intern) moeten afleggen, zowel op 'zachte' als 'harde' criteria.
  4. methodes en condities hoe baathouders te verleiden / verplichten om mee te financieren
- Identificeer daarnaast andere aspecten die ook van belang (lijken te) zijn in verschillende situaties met verschillende (groepen) baathouders.

Verzamel bovenstaande informatie, maak een categorisering van soorten projecten in de openbare ruimte en het soort instrumenten wat hiervoor geschikt lijkt te zijn.

Taak 3

Schrijf een advies –belangrijke bouwstenen voor instrumenten die integratie helpen financieren. Adviseer over volgende stappen (jaar 2 & 3). Koppel relevante baathouders aan verschillende type integrale projecten in de openbare ruimte (GWW) en mogelijke instrumenten die deze baathouders kunnen betrekken.

Het eindresultaat is, naast een overzicht, een grondige analyse/advies van mogelijke aanpakken een overzicht van methodes en instrumenten waarmee niet alleen publieke en private financiers financiering kunnen toezeggen aan middelen/interventies in de openbare ruimte, maar ook juist de vertegenwoordigers van uiteenlopende organisaties die geld zoeken voor hun geïntegreerde projecten. Daarnaast verwachten we een advies voor vervolgstappen: wat is er nodig om instrumenten in de praktijk te brengen voor integrale financiering?

Details voor opstellen van offerte

U dient uw offerte te richten aan Platform31, de opdrachtgevende partij van de City Deal Openbare Ruimte, via het mailadres citydeals@platform31.nl. Bij het aanleveren van de offerte dient u ook de contactpersonen voor deze opdracht mee te nemen. Dat zijn Wiebe Oosterhoff, projectleider Ontwikkelteam 4 City Deal Openbare Ruimte, wj.oosterhoff@rotterdam.nl en Luuc Veraart, secretaris Ontwikkelteam 4 City Deal Openbare Ruimte, luuc@jongehonden.com.

Onder vermelding van:

- Offerte inzake instrument voor financiering van een integrale aanpak
- NAW-gegevens; - KvK-nummer; - Vestigingsplaats volgens KvK; - IBAN.

Eisen, gewenste uitvoering en prestaties:

- De werkzaamheden (taken 1 t/m 3) moeten in zijn geheel zijn afgerond in juni 2022. We vragen een tijdsplanning hoe de partij dit verwacht te realiseren.
- Een plan van aanpak van de uit te voeren opdracht.
  - U geeft hierbij een uitwerking van de probleemstelling, de uit te voeren activiteiten, de planning en de op te leveren resultaten van de werkzaamheden.
  - De probleemstelling geeft blijk van een eigen mening over kwesties die staan in het essay in de bijlage, of die daarin hadden moeten staan.
- Een analyse van de risico's die gepaard gaan met het aannemen van deze opdracht en van beheersing van die risico's.
- Een overzicht van de namen, functies en relevante kennis/ervaring/competenties van de in te zetten deskundigen.
  - Tevens geeft u aan wat de beoogde rol- /taakverdeling van de betreffende deskundigen op deze opdracht wordt.
  - De cv's van de in te zetten deskundigen.
- Vanuit Ontwikkelteam 4 is er een begeleidingscommissie voor de 'dagelijkse' begeleiding van de opdracht. De begeleidingscommissie bestaat uit:
  - Wiebe Oosterhoff, projectleider OT 4, gemeente Rotterdam
  - Luuc Veraart, secretaris OT 4, Jonge Honden
  - Jurgen van der Heijden, AT Osborne
  - Helen Toxopeus, Universiteit UtrechtVoorstel voor contactmomenten voor presenteren en bediscussiëren resultaten (aan begeleidingscommissie en ontwikkelteam 4. Procesregie via Luuc (Jonge Honden).
- Een raming van het aantal uren met bijbehorende uurtarieven/dagtarieven, per activiteit/fase/medewerker.
  - Tevens offreert u de vaste totaalprijs (exclusief en inclusief btw) voor volledige uitvoering van de opdracht.
- Uw offerte dient binnen te zijn op **maandag 8 november, niet later dan 18.00 U.**
- Er is gelegenheid tot het stellen van vragen tot **dinsdag 26 oktober, niet later dan 12.00 U.**
  - Vragen dienen per e-mail te worden gesteld aan Wiebe Oosterhoff, wj.oosterhoff@rotterdam.nl, en Luuc Veraart, luuc@jongehonden.com.
- Op deze offerte zijn de algemene voorwaarden van toepassing van Platform 31, de opdrachtgevende partij namens de CDOR.
- Deze offerte is drie maanden geldig vanaf de uiterste datum van ontvangst.

Operationalisatie (beoordeling van offertes) totaal aantal punten: 1000

Subonderdeel	Beoordelingsaspect	Sub weging
1.1 Visie	De mate waaruit blijkt dat inschrijver inzicht heeft in het doel van de opdracht	130
1.2 Aanpak	De mate waarin inschrijver de door opdrachtgever gestelde voorwaarden effectief heeft verwerkt in zijn aanpak. De mate waarin de werkwijze en in te zetten middelen op overtuigende wijze bijdragen aan het doel van de opdracht.	120
1.3 Inhoudelijke risico's	De mate waarin inschrijver realistische risico's identificeert en passende maatregelen treft ter voorkoming dan wel mitigatie van de risico's.	75
1.5 Tijds-en productplanning	De mate waarin inschrijver een realistische planning neerzet: - rekening houdend met tegenvallers onderweg; - met logische vertaling van activiteiten volgend uit de inhoudelijke aanpak; - met effectieve afstemming met opdrachtgever.	75

Subonderdeel	Beoordelingsaspect	Sub weging
2.1 Samenvattende beschrijving per teamlid	De mate waarin het kennis- en ervaringsniveau van het projectteam toereikend is voor succesvolle invulling/uitvoering van de opdracht.	175
2.2 Expertise en ervaring bureau	De mate van aanwezige kennis en expertise binnen het bureau, of de mate waarin het projectteam voor deze opdracht inhoudelijk kan worden ondersteund door kennis en expertise door het bureau.	75

Subonderdeel	Beoordelingsaspect	Weging
3 Prijs	De inschrijver met de laagste totaalprijs krijgt het maximale aantal punten. De overige inschrijvers krijgen hun punten op basis van de volgende formule: $(1 - (\text{geoffreerde prijs} / \text{laagst geoffreerde prijs} - 1)) * \text{maximaal aantal te behalen punten}$ De totaalprijs moet een raming bevatten waarin alle aangegeven onderdelen zijn gespecificeerd, anders worden er 0 punten toegekend.	350

Bijlage   Financiering van integratie

Essay van Ontwikkelteam 4

Inleiding

Om de wijk Velletri in Oudenbosch aan te passen aan klimaatverandering is verbreding nodig van een rioolbuis. Kosten een kwart miljoen euro. Echter, verandering van een regulier plein in een waterplein heeft hetzelfde effect tegen dezelfde kosten. Daarnaast heeft dit een groot effect op de kwaliteit van het plein voor de buurt en het welzijn en de leefbaarheid. Er is gekozen voor een waterplein en het mooie is dat dit vrijwel niets kost vanuit het budget voor welzijn. Dit project is op dit moment in aanbouw.

Eén middel dat een antwoord biedt op meerdere doelen: dit principe wordt al eindeloos lang toegepast bij het leggen van wegen op dijken. Waterleidingduinen zijn al meer dan honderd jaar in gebruik, en de laatste paar decennia groeit de belangstelling voor Building with Nature; bijvoorbeeld in het project Ruimte voor de Rivier. In dit geval is natuur het middel dat meerdere doelen dient: niet alleen waterveiligheid, maar ook biodiversiteit, recreatie, behoud van landschap.

Met de komst van de Omgevingswet en de NOVI staat het principe van één middel voor meerdere doelen bekend als 'integratie'; anderen spreken van 'meekoppelen' of 'koppelkansen'. Vast staat dat dit principe steeds meer belangstelling krijgt binnen tal van maatschappelijke sectoren, zoals in de Grond-, Weg- en Waterbouw (GWW)-sector. Het voorbeeld van het waterplein laat zien dat zelfs sterk uiteenlopende sectoren effectief 'gekoppeld' kunnen worden.

De gemeente Halderberge, waarin Oudenbosch ligt, heeft flink bespaard op het budget voor welzijn. Daarmee is het waterplein ook economisch en financieel een mooi project. Echter, met name financieel wil integratie wel eens lastig zijn. Als een middel dient voor meer doelen, vanuit welk budget voor welk doel wordt dan wat betaald? Als er extra opbrengsten zijn, bijvoorbeeld uit drinkwater, gaat dan alles naar het drinkwaterbedrijf, of ook iets naar de duinbeheerder?

Dit essay brengt in beeld wat ons bekend is over de financiering van integratie. Eerste stap is *de business case* van integratie: kennis daarvan is noodzakelijk om het over financiering te kunnen hebben. Daaruit volgt een tweede stap over het gegeven dat bij integratie de middelen veranderen en de doelen gelijk blijven. Dit laatste helpt financiers om aan de doelen te kunnen blijven toetsen, verantwoording.

De doelen blijven gelijk, dus in zoverre is verantwoording hetzelfde, maar de middelen veranderen en dat roept vragen op. Is het middel wel effectief voor partijen, hoe verdelen zij de kosten en opbrengsten? Met het afrekenen met gesloten beurzen in het achterhoofd beredeneren wij hoe afrekening plaatsvindt. Dit essay eindigt met enkele ideeën over fondsen.

Economie komt voor financiën

Integratie lost meerdere maatschappelijke problemen tegelijkertijd op, zoals klimaatadaptatie en welzijn in geval van het waterplein. Het verschil met de rioolbuis is groot: er ligt een betere business case. Als duidelijk is wat precies het verschil maakt, kan een financier begrijpen waarin deze geld steekt. Het verhelderen van de business case is een economische analyse en die is in grote lijnen al gegeven: een enkel middel dat meerdere doelen bereikt. Deze krijgt hier als eerste stap wat meer onderbouwing.

Vaak werkt integratie als een magneet: voor je het weet koppelt een volgend doel aan. Fraai voorbeeld is het Kristalbad, een wateropvanggebied tussen Enschede en Hengelo. Daar vindt ook waterzuivering, natuurbeheer en recreatie tegelijkertijd plaats. In totaal vier doelen in een voorheen rommelig gebied. Dat draagt ook bij aan de leefomgevingskwaliteit en dat is als vijfde doel gekoppeld. Boven de markt

hangen doelen als landbouw en energie, aquathermie. Zoveel doelen kan integratie soms ondoorzichtig maken: men ziet door de vele bomen het bos niet meer.

Integratie blijft transparant door steeds naar het middel te zoeken. In geval van het Kristalbad is dat simpel: een stuk grond dat goed water vasthoudt en natuur kan dragen. In geval van een weg op een dijk is het middel het dijklichaam en zijn de doelen waterveiligheid en mobiliteit. Duinen zijn een middel tot waterveiligheid, waterzuivering, natuur en recreatie; nabij Den Haag wil het drinkwaterbedrijf de waterleidingduinen ook maken tot warmte-koude opslag.

Ook in het buitenland zien we voorbeelden. Een koraalrif in Mexico wordt verzekerd en hersteld na tropische stormen, niet alleen om de natuur en bijbehorend toerisme te behouden, maar ook als bescherming tegen schade langs de kust. Een fonds is opgericht om zowel private als publieke partijen mee te laten betalen aan deze verzekering¹. In Melbourne, Australië, zette de gemeente het 'Urban Forest Fund' op, bedoeld om meerdere geldstromen (met verschillende doelen) bij elkaar te brengen om de stad groener te maken en aan te passen aan extreme hitte. De natuur wordt gezien als oplossing voor meerdere doelen, ook wel 'nature-based solutions'.

In de studie van integratie is het nieuw om zo kort en bondig te zijn in de definitie van integratie: inzet van een enkel middel tot twee of meer doelen. Deze definitie past bij de artikelen 1.3 en 4.2 van de Omgevingswet, maar bijvoorbeeld de NOVI scheidt verwarring door enerzijds hierbij aan te sluiten, anderzijds hiervan af te wijken. In de NOVI is integratie vaak ook het op hoog niveau koppelen van tal van doelen zonder dat daaraan ooit een middel te pas komt.

Het middel verandert, de doelen blijven gelijk

Van rioolbuis naar waterplein, van rommelig gebied naar natuur en water, van duinen naar zuiveringsinstallatie, wellicht energieopslag. Het middel verandert en zeker de GWW-sector geeft daarvan fraaie voorbeelden. Denk aan de Hondsbossche zeekering die is veranderd van een stenen dijk naar een natuur- en recreatiegebied. In grote lijnen laat deze sector zien hoe grijze, groene en blauwe infrastructuren integreren; denk aan het waterplein dat een integratie is van grijs en blauw.

De bodem in Zwolle is zowel diep, als ondiep en aan de oppervlakte uitgegroeid tot een middel dat dient voor drinkwater, energie, klimaatadaptatie en gezondheid. Van zichzelf is deze bodem een integratie van groene en blauwe infrastructuur, want er zit water in dat belangrijk is voor natuur op en in de bodem. Omgekeerd is die natuur van belang voor het vasthouden en zuiveren van het water. In de loop der jaren is veel grijze infrastructuur toegevoegd, met name riolering.

De afgelopen vijftien jaar werkt de gemeente Zwolle gestaag aan projecten die groene, blauwe en grijze infrastructuur steeds verder integreren. Zo dienen pompen voor peilbeheer ook voor de opslag van warmte en koude en voor sanering van de bodem. Veel nieuwe natuur draagt bij aan klimaatadaptatie en dient voor nabehandeling van water dat voor de bodemsanering is gebruikt. Door dit laatste is de capaciteit van bestaande riolering voorlopig voldoende.

De combinatie van grijze, groene en blauwe infrastructuur laat zien dat integratie begint bij het middel. Dat verandert door andere ontwerpen en andere inzet. Tegelijkertijd blijven de doelen hetzelfde, nergens zijn andere, hybride, dubbele of cross-sectorale doelen ontstaan. Energie, schoon water, klimaatadaptatie, biodiversiteit zijn doelen als vanouds. Het geïntegreerde middel, de combinatie van infrastructuren in Zwolle, kan steeds beter die doelen tegelijk dienen. Het gelijk blijven van de doelen kan een reden zijn om die te behouden, ook als 'schotten' tussen geldstromen.

---

¹ <https://www.nature.org/en-us/what-we-do/our-insights/perspectives/insuring-nature-to-ensure-a-resilient-future/>

Intuïtief pleiten velen voor ontschotting wanneer het gaat om grotere impact tussen projecten vanachter diverse schotten. De contra-intuïtieve oplossing is misschien beter: alleen met schotten kan getest worden of de voorgestelde oplossing achter elk schot leidt tot de meeste impact. Achter de schotten van riolering moet helder zijn dat wateropvang erop vooruit gaat door het waterplein. Achter de schotten van welzijn moet helder zijn dit erop vooruit gaat. Zonder schotten is er geen test en dreigt een gebrek aan kwaliteit, omdat daarover geen ideeën meer bestaan.

Gelabelde / geschotte financiering leidt tot pogingen dat op te rekken. Bijvoorbeeld de rioolheffing waar de rioolvervanging uit wordt gefinancierd is een doelbestemming. Het is niet mogelijk om die voor maatschappelijke doelen te bestemmen. Echter in Rotterdam worden de grenzen wel opgezocht. Het nieuwe GRP heeft als motto 'Van buis naar buitenruimte'. Hierdoor kan via de rioolheffing ook bovengrondse waterberging worden gefinancierd. Zo zijn er vast nog meer voorbeelden van het ontschotten of oprekken van gemeentelijke fondsen.

Verantwoording

Integratie leidt tot een beter doelbereik. Denk aan het versmallen van een straat door asfalt te vervangen door groen. Onder dat groen komt een structuur om water te kunnen opvangen. Die structuur wordt de plek voor kabels en leidingen; als daaraan eens in de zoveel jaar werk is, dan lijdt het groen daaronder, maar hoeft niet de straat open. De grijze infrastructuur van de straat zelf en onder de straat verandert in een nieuw geheel van grijze, groene en blauwe infrastructuur.

Voorheen bereikte de straat vooral het doel van mobiliteit, en het doel van waterafvoer via het riool. Beide doelen worden nog steeds bereikt, want de smallere straat kan het verkeer evengoed aan en de waterafvoer kan veel meer aan. In beide gevallen dalen de kosten, want een smallere straat is goedkoper en een systeem voor wateropvang is goedkoper dan een groter riool. Ook op aanleg en onderhoud van kabels en leidingen wordt bespaard. Andere opbrengst is aanzienlijk meer natuur.

Door integratie veranderen die doelen niet, het enige dat verandert is het middel. Als het middel verandert en de doelen niet, dan helpt dat de verantwoording over integrale projecten. Voor interne financiële controllers, volksvertegenwoordigers, of aandeelhouders, als die er zijn. Aangetoond moet worden dat is gekozen voor het best mogelijke middel voor het doel waarop de mensen letten die de controle verrichten.

De doelen blijven gelijk, de middelen niet, dus aantonen dat is gekozen voor het best mogelijke middel is de ware opgave bij verantwoording. Middelen kunnen vergaand andere vormen aannemen dan mensen gewend zijn. Denk aan bomen die koelen, of die helpen om vervuiling uit de grond te halen. Ook helpt vegetatie om water vast te houden en dat scheelt kosten in riolering. Integratie geeft stevige kansen op extra opbrengsten en minder kosten, maar kent twee onzekerheden.

De eerste onzekerheid is of partijen zich aan de afspraken blijven houden; wat als een partij afhaakt, en vooral, hoe gaan zij de kosten en opbrengsten eerlijk verdelen? Betaalt de wegbeheerder niet teveel voor de dijk, of de dijkbeheerder teveel voor de weg? Kan een natuurbeheerder meeverdienen aan drinkwater, omdat deze helpt dat te zuiveren? Vaak lijkt het alsof partijen met gesloten beurs afrekenen, omdat zij tevreden zijn met de eigen kostenvermindering en extra opbrengsten. Is dat zo? Wij roepen de discussie hierna op.

De tweede onzekerheid is of de verwachte impact, of prestatie, wel geleverd wordt: vangt het groen wel voldoende water op om schade te voorkomen, halen bomen wel vervuiling uit de bodem of lucht? Wij eindigen hierna met het belichten van fondsen die dit risico op kunnen vangen. In de eerste plaats dienen zij om een tekort in financiering te kunnen opvangen, wanneer twee partijen samen een geïntegreerd project willen doen, maar één partij daarvoor nu geen geld klaar heeft liggen.

Gesloten beurs

Bij integratie delen alle betrokken partijen het middel dat zij samen inzetten. Zij delen daarvoor de kosten waardoor ieder beter af is, maar hoe verdelen zij de kosten? Er zijn kosten voor planning, voor bouw en aanleg, voor gebruik en onderhoud, en voor al deze onderdelen moet een verdeelsleutel afgesproken worden. Dat is om te beginnen niet nieuw, medegebruik is een oud verschijnsel en ook bouwen met het oog daarop. Echter, dit medegebruik kent een bijzondere dynamiek die wel veel nieuws met zich meebrengt. Een kans is dat de kostenbesparingen soms zo hoog kunnen zijn, dat er speling ontstaat in de kostenverdeling (zoals het voorbeeld van het waterplein).

De natuurbeheerder deelt het gebied Kristalbad met anderen en profiteert onder meer van de aanwezigheid van water, want dat is goed voor de natuur. Omgekeerd helpt de natuur om het water te zuiveren, draagt het bij aan het vermogen van het gebied om water vast te houden, en is het van grote waarde voor de recreatiefunctie van het gebied. Met andere woorden, het gebied heeft extra opbrengsten, omdat functies elkaar versterken.

Als de natuurbeheerder het gebied extra intensief gebruikt, omdat deze diensten levert aan het drinkwaterbedrijf, aan de overheid die zorgt voor de wateropvang en aan de recreatieondernemer, moet deze beheerder dan extra betalen voor het beheer? Krijgt deze dan ook extra betaald voor de geleverde diensten? Hoe rekenen partijen dit precies af?

Als voor elke partij de kosten dalen, en voor de meeste partijen ook de opbrengsten stijgen, zou het dan kunnen dat zij onderling niets afrekenen? Zelfs als duidelijk is dat de ene partij meer betaalt voor de inzet van een middel dan de andere? Op deze vragen kennen wij niet de antwoorden, wel zien wij drie redenen om samen te werken en het afrekenen maar te laten zitten.

- *Iedereen moet erop vooruitgaan*

Onderzoekers zochten lang naar mogelijkheden voor landbouw onder zonnepanelen. Het groen koelt de panelen waardoor deze het beter doen. Zij dachten deze meeropbrengst te kunnen afstrepen tegen een iets mindere landbouwopbrengst, maar geen energieproducent of boer wilde daarop intekenen. Pas toen schaduw van de panelen gunstig bleek voor planten en dieren, dus ook voor de landbouwopbrengst, was de business case rond. Daaruit volgt het idee dat alle partijen erop vooruit moeten gaan; er komt geen business case als een partij voor verlies gecompenseerd moet worden.

- *Optimalisatie, geen maximalisatie*

Zou het drinkwaterbedrijf het gebied Kristalbad maximaal gebruiken voor drinkwaterproductie, dan gaat dat ten koste van de capaciteit om water op te vangen, natuur te beheren, te recreëren en het gebied van nut te laten zijn voor bewoners van twee sterk verstedelijkte gebieden. Maximalisatie past niet bij integratie, optimalisatie wel. Zo kan de natuurbeheerder zich inzetten voor optimalisatie van alle andere functies in het gebied. Maximaliseert deze beheerder, dan zullen de andere partijen hem tegenhouden, optimaliseert hij, dan zullen zij meewerken. Daardoor hebben zij alle lage kosten en extra opbrengsten. Zeker op de lange termijn is deze business case waarschijnlijk beter dan de case van maximalisatie. Dan moet een partij alle kosten zelf dragen en mist deze de opbrengsten die de anderen verzorgen.

- *Gemeenschap en transactie*

Elkaar beter maken door het afstemmen van ieders optimalisatie. Zo vindt afstemming plaats tussen de verschillende doelen. Dit doet een gemeenschap ontstaan waarin partijen elkaar steeds weer treffen. Deze houdt niet alleen de transactiekosten laag, maar staat vaak ook open voor nieuwe deelnemers. In geval van Kristalbad misschien wel een boer en een energiebedrijf. Uiteraard betekent integratie het maken van transactiekosten, maar daar tegenover staan transactiebatens wanneer een gemeenschap zich uitbreidt en voor alle partijen de business case nog beter wordt.

Instrumenten en/of processen die financiering van integratie kunnen faciliteren

Binnen het ontwikkelteam hebben we voorbeelden met elkaar gedeeld van mogelijke aanpakken voor het financieren van integratie: instrumenten, ideeën, processen zijn de revue gepasseerd. Deze lijst is echter niet uitputtend, en we hebben ze ook niet vergeleken of beoordeeld. In deze opdracht zijn we op zoek naar een goed overzicht van mogelijke instrumenten – bestaand en in concept- of ideefase – om integratie te financieren. Hieronder delen we een start van mogelijke instrumenten.

Tabel met voorbeelden van instrumenten

Instrument	Korte omschrijving	Voorbeeld
Fonds voor het middel (publiek of publiek-privaat)	Een fonds voor het financieren van het middel, waar zowel publieke als private partijen op basis van hun (verscheidenheid aan doelstellingen) een bijdrage aan kunnen leveren, en ook gezamenlijk beslissen. Er zijn verschillende opzetten mogelijk, bijvoorbeeld bij een derde partij (NGO) of bij de gemeente.	Urban Forest Fund (Melbourne) Water Fund (The Nature Conservancy), Groenfonds Alphen aan de Rijn (verschillende varianten)
Impact fonds	Zie korte samenvatting hieronder	
Verzekering voor het middel	Gezamenlijk afsluiten voor een verzekering van het middel, om onderhoud en herstel te financieren	Coral Reef Insurance (TNC, Mexico)
Ontschotting in gemeentelijke begrotingen		gemeente Dordrecht (matrix), gemeente Rheden (SDG) gemeente Amsterdam: Vereveningsfonds vanuit GREX voor projecten in de stad (bijv Brug over IJ)
TRANSFORM	Integrale business case waarin inkomsten uit het ene deel van de business case bijdragen aan financiering van het volgende deel.	Transform (transform.nu) (gemeente Apeldoorn, Zutphen, Deventer)
Bodemaanpak Zwolle	Levend voorbeeld van een integrale aanpak die elk jaar een stukje verder groeit.	Combinatie van energie, vuil, schoon water, groen (al vanaf 2008)
Klimaatadaptatie Apeldoorn	Levend voorbeeld van een integrale aanpak die elk jaar een stukje verder groeit.	Open leggen beken i.s.m. private partijen (loopt ook al lang)
Climate impact bonds	Google dit, of sustainable (impact) bonds	Bezig aan langzame opmars, succes onbekend
Synchronisatiefonds	Koppelkans, maar één van de betrokken partijen heeft nu geen geld.	Bestaat nog niet
No net loss biodiversiteitsregelgeving	Hamburg + Engeland: GREX-inkomsten gebruiken om weer te herinvesteren in natuur.	

Verrekenen van kosten bij leggen van kabels en leidingen	Instrument vooral aan de kostenkant	Consensus in kosten en baten - COB
--	-------------------------------------	--

Illustratie van instrument voor financiering van integratie: Impactfonds

Een afdeling groen kan aan de afdeling riolering aanbieden om water op te vangen met meer impact. Daarvoor is een besluit van de gemeenteraad nodig. Stel dat de raad bedenkingen heeft, dan helpt het de wethouder als de gemeente een begrotingspost heeft om dergelijke risico's af te dekken. In feite is dit een fonds dat uitkeert om te betalen voor de mislukking. Dit fonds kan gevuld worden wanneer projecten juist slagen en geld besparen en opbrengen.

Misschien doet de afdeling riolering graag mee aan het voorstel van de afdeling groen, maar liggen de uitgaven voorlopig vast. Zou er een fonds zijn om impact te financieren, en het is groot genoeg, dan zou het ook hierin kunnen voorzien. Dit 'Impactfonds' kan ook dienen bij een goed voorstel van een private partij aan de gemeente, zoals een initiatief voor stadslandbouw dat de gemeente geld bespaart bij groenbeheer, maar het initiatief heeft zelf niet genoeg geld.

Ook wanneer een overheid een voorstel doet aan een andere overheid voor meer gezamenlijke impact kan een impactfonds goed dienst doen om de risico's af te dekken, en om te voorzien in een eventueel financieringstekort. Een risico is dat de directeur van de afdeling riolering kan voorzien dat definitief geld uit zijn deel van de begroting verschuift naar groen, omdat groen meer impact heeft. Werkt hij daaraan mee, of voelt hij de prikkel om zijn afdeling groot en belangrijk te houden?

Misschien dat de wethouder riolering en de wethouder groen politieke rivalen zijn, of dat de commissie groen in de gemeenteraad zich niet wil uitlaten over riolering, omdat dit slecht zal vallen bij leden van de commissie riolering. Dit is een risico van de overheid bij het werken met impact van de ene voorziening op de andere, en andersom. Een mogelijkheid om dit risico te mitigeren is om alle genoemde partijen medezeggenschap te geven over uitgaven van het impactfonds. Zo behoudt de directeur riolering zijn invloed, net als de wethouder en de commissie.

Externe bronnen

COB, Consensus in kosten en baten, [Consensus in kosten en baten - COB](#)

Toxopeus, H.S. (2019) Taking Action for Urban Nature: Business Model Catalogue, NATURVATION Guide link: <https://www.naturvation.eu/businessmodels>

Toxopeus, H.S. (2020) Beleidsnota financiering van natuur in de stad, Sustainable Finance Lab. Link: https://sustainablefinancelab.nl/wp-content/uploads/sites/334/2020/11/Beleidsnota_financiering-van-natuur-in-de-stad_SFL_NATURVATION.pdf

Webinar Pakhuis de Zwijger 'Financiering van natuur in de stad' terugkijken via: <https://dezwijger.nl/programma/financiering-van-natuur-in-de-stad>